

Eines per a acompanyar i fer suport a dones en situació de violència masclista

Guia pràctica per a «no professionals»

AUP
alternativa *Rubí*
d'unitat popular

L'increment del rebuig a la violència masclista i, per tant, una major visibilitat dels fets de violència fa que, avui en dia, s'ampliïn els cercles on les dones manifesten viure una situació de violència.

Amb l'objectiu de facilitar la tasca de detecció i intervenció en possibles situacions de violència masclista, aquesta guia ofereix indicacions a persones no professionals que es trobin davant una situació de violència masclista, d'acord a les recomanacions que s'acostumen a fer en els protocols i circuits contra la violència masclista.

És important no oblidar els recursos i serveis públics i, sobretot, respectar les decisions i ritmes de les dones supervivents de violència.

Juliol, 2019
Alternativa d'Unitat Popular Rubí

Índex

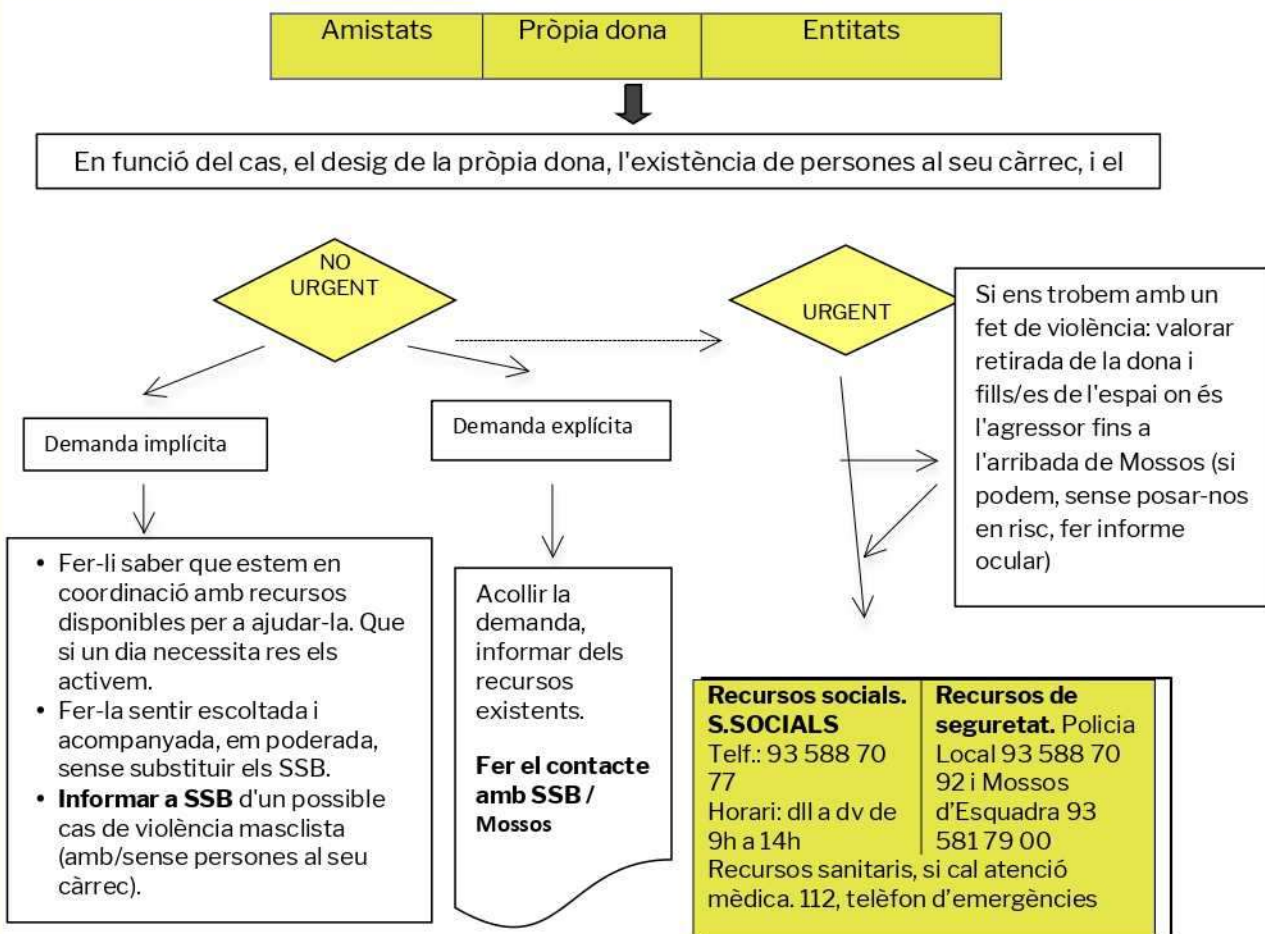
Índex.....	2
Marc de treball.....	3
Circuit local. Detecció per agents «no professionals».....	4
Característiques de la intervenció.....	4
Eixos d'actuació.....	7
Definicions (Llei 5/2008).....	9
Indicadors d'alerta.....	11
Inspecció ocular i informe fotogràfic.....	13
Recomanacions abans de sortir del domicili (adaptades de les elaborades per l'Ajuntament de Barcelona).....	14

Marc de treball

Marc	Basat en la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del Dret de les dones a eradicar la violència masclista. També, en les recomanacions per a la intervenció elaborades des d'espais feministes com Ca la Dona, Safareig o la cooperativa Tamaia, viure sense violència.
Objectiu	Dotar-nos d'un instrument que permeti acompanyar, fer suport de forma curosa i derivar adequadament en cas que ens arribi una situació de violència masclista.

CIRCUIT

D E T E C T I Ó

A tenir present: Telèfon d'atenció a les dones víctimes de violència masclista, 24h, 365 dies. 900900120. **També pot assessorar a familiars, amistats o altres agents.**

Característiques de la intervenció

La dona que ha patit una situació de violència masclista és una **supervivent**, amb habilitats i capacitats preservades que li permeten actuar com a subjecte i dirigir la seva pròpia vida.

Passar de viure la violència a exercir el control de la pròpia vida requereix un procés previ de reconeixement de la situació i de presa de decisions, més o menys lent i difícil, que **necessàriament ha de recórrer ella mateixa. Podem acompanyar-la i donar-li suport però, no decidir per ella.**

La intervenció s'ha de caracteritzar per: **escoltar i contenir** la situació, **acompanyar** la dona en el procés de presa de decisions, **marcar el límit**

respecte el nostre paper, **activar**, sempre que calgui, els **recursos** existents per a la **protecció** i per a l'autonomia de la dona en cada moment del seu procés, i per a la protecció dels seus fills i filles. **L'actuació concreta dependrà de la voluntat de la dona de reconèixer o denunciar la situació de violència viscuda, dels recursos personals i socials dels que disposi en aquell moment, del nivell de risc, o de si té o no persones al seu càrrec que també estiguin en risc.**

Cal:

Avaluar el risc en la mesura del possible: si es detecta que està en perill immediat, cal **seguir el protocol d'urgència i donar pautes de protecció**. Tenir en compte que en casos greus els mossos poden realitzar acompanyaments presencials.

No substituir l'atenció professional, sinó acollir la demanda de forma empàtica i reforçadora de la dona, contenir si cal, i **realitzar-ne la derivació al servei adequat**.

El paper de les agents del municipi «no professionals» és fonamental per a la detecció, el suport i sovint la contenció i derivació de la demanda. És important, per a no generar falses expectatives i revictimitzar, posar en risc la dona o sobrecarregar-nos emocionalment, entendre i fer entendre que no som professionals, i que podran ser ateses i escoltades adequadament en un altre espai, al qual les derivarem.

En situacions de desbordament emocional de la dona i de dificultats per a la contenció, si els serveis locals no estan disponibles, podem facilitar una trucada al servei d'urgències adequat (si no és possible contactar amb SSB, el 900 900 120 pot ser una bona eina).

Cal estar alerta davant situacions de possible revictimització de les dones, que sovint han d'explicar una i altra vegada la seva situació, en un peregrinatge entre uns i altres serveis, on senten jutjades la seva vida i les seves decisions. **No és necessari que ens expliquin ni detallin els fets esdevinguts. Donem, simplement, suport.**

Sabem limitar el nostre paper? Com fer-ho?

No preguntant gaire, no comentant, jutjant o valorant. Anar centrant el tema, fer una escolta activa, preguntar només amb l'objectiu d'entendre què demana.

Podem utilitzar frases per a posar límits al nostre paper, com per exemple «**entenc que ho estàs passant malament, et puc ajudar tot posant-te en contacte amb... Elles et podran escoltar i atendre adequadament**»

També hem de pensar en nosaltres en el moment de parlar amb la dona: centrar-nos, escoltar-nos, estar atents/es a com ens sentim. Ens podem sentir, a

vegades, desbordats/des, posades en qüestió... Pot ser que el que ens expliqui ens afecti personalment, que acabem censurant la dona per la seva actuació, que la situació se'ns faci desagradable, el tema feixuc... Cal que ens preguntem si se'ns fa dura l'atenció i recentrar-nos per a poder reconduir la conversa de forma empàtica.

Recordar no orientar mai a nivell personal, donar consells: seria com fer-nos càrrec nosaltres del què li passa, i no és el nostre paper ni som professionals de l'atenció. Ull amb actuacions que poden posar en risc la pròpia dona.

Eixos d'actuació

Prevenció

Sempre és important fer treball de prevenció per a evitar situacions de violència masclista, fer conèixer a les dones els recursos i drets que tenen, visibilitzar que la violència masclista no és tolerable i que hi ha xarxes que poden fer suport a les supervivents.

El foment d'espais de trobada que facilitin trencar l'aïllament, i el reforçament de les xarxes entre la gent del municipi té, en aquest sentit, un gran valor.

Detecció

Algunes preguntes ens poden ajudar, si estem rebent una demanda implícita, per a situar si s'està donant una situació de violència masclista al municipi. *Tenint present que no necessitem realitzar-ne una atenció i detecció professional, apuntem algunes preguntes per a orientar la conversa, **però en cap cas es tracta de** fer una entrevista exhaustiva que podria produir una victimització secundària en la dona sinó de tenir prou elements per a valorar la situació i fer suport.*

- Que és el que et preocupa? Que et provoca malestar? Com et sents?
- Tens algú amb qui parlar o compartir les teves preocupacions?
- El teu malestar té a veure amb la teva relació de parella?

Si tenim algun indici:

Si hi ha algun tema amb el qual no estàs d'acord amb la teva parella, ho pots dir tranquil·lament?

Si es dona un conflicte o malentès, com ho soleu resoldre?

Sents que pots parlar amb la teva parella? Et sents cuidada / entesa / tractada amb respecte?

Controla on vas o amb qui vas?

Si la dona es centra en el que ha estat la seva demanda inicial i no entra en més valoracions, cal que la respectem. És important que la dona senti que l'escoltem i que, si ens necessita, hi serem.

Ara bé, **si detectem que es tracta d'una situació d'alt risc, o en la que hi ha menors en situació de vulnerabilitat, caldrà que expliquem la situació a Serveis Socials Bàsics.**

En qualsevol cas, és important actuar sempre respectant la **confidencialitat del procés i garantint la **seguretat de la dona i, si n'hi ha, els seus fills i filles**.**

Atenció: serà desenvolupada als serveis de la xarxa de recursos del municipi adequats en cada cas.

Recuperació: inclou tots aquells recursos i serveis que, en nivells i moments diferents, faciliten el procés de recuperació de les dones en situacions de violència masclista, així com els diversos instruments de reparació que s'hi destinin (socials, laborals, clínics, jurídics, educatius, etc.).

Reparació: esdevé la manera en què el conjunt d'actors socials contribueixen al procés de recuperació de les dones que es troben o s'han trobat en situacions de violència masclista en l'àmbit de la parella o en altres àmbits socials. **En aquesta etapa és important el paper de les persones referents a la ciutat i el seu compromís envers l'eradicació de la violència masclista,** que pot ser referent per a les dones, nenes i nens en procés de recuperació.

Definicions (Llei 5/2008)

VIOLÈNCIA MASCLISTA: la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones.

Pot ser exercida, de manera puntual o reiterada, d'alguna de les formes següents:

- **Violència física:** és qualsevol acte o omissió de força amb resultat o risc de produir una lesió física o un dany.
- **Violència psicològica:** és tota conducta o omissió intencional que produeixi una desvaloració o un patiment per mitjà d'amenaques, humiliació, vexacions, insults, entre d'altres.
- **Violència sexual i abusos sexuals:** és qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per les dones amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la dona una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu.
- **Violència econòmica:** és la privació intencionada i no justificada de recursos i la limitació en la disposició dels recursos propis o compartits en l'àmbit familiar o de parella.

Es pot manifestar en alguns dels àmbits següents:

- **Àmbit de la parella:** és la violència perpetrada contra una dona per un home que és o ha estat el cònjuge o hi ha tingut relacions similars d'afectivitat.
- **Àmbit familiar:** és la violència exercida contra una dona perpetrada per membres de la mateixa família.
- **Àmbit laboral:** és la violència que es pot produir en el centre de treball i durant la jornada laboral o fora d'aquest entorn si té relació amb la feina i que pot adoptar dues tipologies, assetjament per raó de sexe i assetjament sexual.
- **Àmbit social o comunitari:** comprèn les manifestacions següents: agressions sexuals, assetjament sexual, tràfic i explotació sexual de dones i nenes, mutilació genital femenina o el risc de patir-la, matrimonis forçats, violència derivada de conflictes armats i violència contra els drets sexuals i reproductius de les dones.

Victimització secundària o revictimització: maltractament addicional exercit contra les dones que es troben en situacions de violència masclista com a conseqüència directa o indirecta dels dèficits. quantitatius i qualitatius. de les intervencions dutes a terme pels organismes responsables, i també per les actuacions desencertades provinents d'altres agents implicats.

Cicle de la violència: les explosions de violència masclista no solen iniciar-se de forma sobtada. Formen part d'un procés que pot arribar a durar molt de temps. Generalment, al començament es donen petits abusos psicològics (menyspreus, bromes que fan mal, control justificat a partir de gelosies, silencis, etc.) que van minvant la seguretat i l'autoestima de la dona. Aquests abusos solen incrementar-se, fins a arribar a altres tipus de violències (física, sexual, econòmica, etc.) que recauen en la dona ja més debilitada i, per tant, amb més dificultats per a fer-los front.

Per la descripció de la complexitat del procés en el que es produeix la violència en la parella es considera explicatiu el model del Cicle de la Violència (Walker, 1980) desenvolupat en tres fases:

- 1. Acumulació de tensió.** En aquest cas s'inicia un clima de tensió, on es donen situacions marcades per l'ansietat i l'hostilitat.
- 2. Descàrrega o explosió de la violència.** Les hostilitats latents en l'etapa anterior exploten. La persona violenta duu a terme les conductes en qualsevol de les seves formes: psicològica, física, econòmica, sexual i/o abusos sexuals.
- 3. Reconciliació o perspectives de canvi.** Es busca una explicació o justificació a allò que ha succeït, deixant-ho com un fet aïllat i que es pot solucionar i no es tornarà a repetir. Es demana perdó, una nova oportunitat i es promet el canvi.

Aquest cicle es va repetint amb el temps i sol augmentar en la intensitat i freqüència, arribant fins i tot a desaparèixer l'última fase en situacions de cronificació de la violència.

El cicle de violència sol ser una bona eina per a la detecció, però NO totes les dones passen per totes les fases. En l'atenció pot haver-hi una demanda d'ajuda durant la fase d'explosió i és possible que després no es segueixi perquè es produeix una reconciliació. Però també cal tenir en compte que es poden donar moments de resistència, ja que en situacions on s'ha viscut violència les dones aprenen sobretot a resistir i sovint poden haver casos de dones molt allunyades de l'estereotip de víctima.

Indicadors d'alerta

Físics:

Accidents i lesions freqüents (fractures, macadures, caigudes
Incongruència entre els fets relatats per la dona i el tipus de lesió que s'observa)

Manca de petició d'atenció mèdica o retard significatiu en demanar-la.

Malestar físic general amb simptomatologia diversa que provoca una demanda d'atenció mèdica recurrent o sovintejada

Simptomatologia psicossomàtica freqüent:

- Cefalees, mals de cap
- Palpitacions, hipertensió, arítmies, taquicàrdia
- Crisis d'ansietat
- Dificultats respiratòries, sensació d'ofec
- Dolor pèlvic, problemes urinaris, problemes ginecològics
- Dolor abdominal, problemes gastrointestinals
- Dolor precordial
- Dolor d'esquena
- Alteracions de la sexualitat: Disparèunia (coït dolorós), vaginisme, anorgasmica, absència de desig sexual.
- Entumiment i formigueig en extremitats
- Esgotament

- Desordres del son i de l'alimentació
- Alteracions importants de la menstruació

Historia d'alcoholisme, drogoaddicció o abús d'ansiolítics.

Patiment d'alguna malaltia de transmissió sexual.

La dona no segueix les pautes mèdiques

En l'embaràs:

Lesions de la mare o fetals

Avortaments "espontanis"

Parts prematurs

Neonats de baix pes

Desnutrició de l'embarassada

No fa controls mèdics; accés tardà o esporàdic a l'atenció prenatal

Embaràs no desitjat

Negació de l'embaràs

Aspectes psicològics:

Greus desatencions de si mateixa.

Té la sensació que ha perdut el control de la seva vida; sensació de desbordament.

Dificultats en la presa de decisions: inseguretat, dificultats per resoldre problemes quotidians.

Profunda desvalorització de si mateixa.

Dificultats de concentració, discurs dispers, dificultats per escoltar.

Sensació de pèrdua de credibilitat davant d'altres persones.

Discurs contradictori o incoherent.

Incongruència i desproporció entre el fet relatat i la reacció que li provoca.

Inexpressivitat, desconexió emocional (relata els fets com si no anessin amb ella, en tercera persona, etc.)

Tendència a culpabilitzar-se

Tenir por, estar sempre en actitud d'alerta.

Canvis sobtats d'humor.

Tensió, irritabilitat.

Actitud defensiva, hostilitat.

Sensació d'estar tornant-se boja

Depressió.

Idees de suïcidi, intents de suïcidi.

En relació a l'entorn social i familiar:

Aïllament social, poques amistats o referències positives; desconeixement de l'entorn on viu.

Assisteix acompanyada de la seva parella a totes les entrevistes i és aquest qui parla per ella.

Independentment que la dona tingui ingressos econòmic propis, el control el té una altra persona a la que li ha de demanar sempre el que li cal.

Tot ho ha de consultar amb la seva parella abans de donar una resposta.

Rep constantment trucades al mòbil i es posa nerviosa o dóna moltes explicacions sense que li demanem.

Mostra una actitud d'obediència submissa davant nostre.

Absències repetides a cites concertades sense explicació prèvia.

Respecte del fill/filla hi ha un comportament de permissibilitat i dificultats per posar límits.

Negligència vers les persones de les quals és responsable.

Amb els fills/es passa sovint d'una actitud passiva o indiferent a una actitud agressiva sense terme mig.

Inspecció ocular i informe fotogràfic

En el cas de què calgui intervenir en un domicili o altres espais arran d'un esclat de violència masculista *mentre no arriben els mossos o altres agents responsables de l'actuació*, es pot valorar quina és la intervenció adequada, per tal de:

1. Protegir la dona i, si n'hi ha, els seus fills i filles o d'altres familiars o persones vinculades a ella (amistats per exemple).
2. Protegir la persona que està intervenint en el domicili (família, amistats, veïnat).

Per això, si percebem que existeix un risc per a la seguretat de les persones, és recomanable separar la dona i les persones al seu càrrec, així com la persona que està intervenint de l'agressor.

En aquest sentit, es pot valorar no romandre al domicili o espai on també hi és l'agressor, tot realitzant sempre que sigui possible un informe ocular acompanyat de fotografies que permetin una posterior avaluació de l'estat de l'espai físic.

Si és possible, la dona hauria de recollir els documents d'identitat seus i de les persones al seu càrrec abans d'abandonar l'habitatge (dni, passaport, llibre de família, targetes sanitàries, documents de propietat de l'habitatge, llibreta del banc, diners en metàl·lic, etc.).

Què cal observar i fotografiar (si podem, sense posar-nos en risc)?

- Danys i estat de l'habitatge: hi ha senyals de violència en el mobiliari o l'habitatge? Portes i finestres tancades o obertes, coses fora de lloc o trencades, etc.
- Indicis de violència: restes de sang o altres fluids, flocs de cabell, armes, ganivets, senyals de petjades, d'arrossegaments, cops o altres signes de violència.

I, en general, qualsevol element que pugui servir com a prova de la situació de violència.

És important assegurar-nos que no hi ha elements de risc que donin indicis d'un possible nou esclat de violència: el gas obert, material inflamable, ganivets fora de lloc, armes de foc, etc.

Fora bo prendre fotografies generals dels espais, i detalls d'aquells elements que siguin més significatius, sense tocar res, *sempre que no es posi en perill la integritat física de ningú*.

Recomanacions abans de sortir del domicili (adaptades de les elaborades per l'Ajuntament de Barcelona)

- No parlis dels teus plans amb la persona agressora
- No prenguis tranquil·litzants, per poder estar alerta si decideixes marxar
- Surt, si pots, quan la persona agressora no sigui a casa
- Adreça't als serveis socials, la policia local o a Mossos d'Esquadra

Abans de sortir, es recomana tenir preparat:

- Una bossa amb roba i efectes personals. Si tens infants, inclou una joguina amb valor especial per a cadascú.
- Una còpia de les claus de casa i el cotxe
- Un compte en un banc que només tu coneguis, en el qual vagis ingressant diners. Demana al banc que no enviï extractes al domicili ni que truquin per telèfon a casa. Es pot sol·licitar que enviïn la correspondència a casa d'una amiga o familiar.

Documentació: preparar l'original o una còpia a casa de familiars o amistats.

• DNI propi i dels fills o filles, NIE o passaport	• Informes mèdics propis i dels fills i filles, si en tens
• Llibre de família	• Medicació pròpia i dels fills i filles
• Targetes sanitàries	• Llibretes d'estalvi, talonaris i targetes de crèdit.
• Llibre de vacunacions dels fills i filles	• Documents de l'habitatge: escriptures, rebuts de lloguer, assegurança, hipoteca, altres.
• Permís de conduir, si en tens	• Altres documents: del cotxe, denúncies prèvies, agenda de telèfons....
• Diplomes dels estudis	
• Certificats de naixement	

Recomanacions bàsiques en cas d'acolliment, perquè no et puguin localitzar:

- Canvia la targeta SIM del mòbil
- Desactiva la ubicació del mòbil i el GPS
- Elimina el correu-e instal·lat i posa-te'n un de nou al mòbil. No facis servir l'antic correu-e dins el lloc on estiguis acollida.